

קבורת שרה ומערת המכפלה

ספר קומץ המנחה חלק ב - אות נ

נ) ויהיו חיי שרה (שם כ"ג, א'). נסמך אחר עקידה ובשורת רבקה כידוע על עזר כנגדו (שם ב', י"ח). שטבע האשה נגדית. (כמו שנאמר (שם ג', ט"ז) ואל אישך תשוקתך והוא ימשול) ואז היא עזר כי האהבה רק בין שני הפכים כי כך הוא הבריאה (כי כל נברא יש לו גבול וכל בעל גבול על כרחך יש לו) שני קצוות שהם איש ואשה וקו אמצעי הוא הבן ולכך שרה המנגדת לאברהם ממדת הגבורה כמו שנתבאר לעיל (אות מ"ז) ולכך היא אויבת לישמעאל כי קדושה יש חיבור לשני קצוות מצד שניהם קדושה. וכן מדה אחת זה קדושה וזה ההיפך יש גם כן חיבור מצד ערבוביא דעץ הדעת טוב ורע אבל שרה טוב שבגבורה וישמעאל רע. שבחשקות ממש שני הפכים. כן רבקה שהיתה בעלת חסד מפורש בכתוב נגדית ליצחק אויבת עשו מטעם זה:

ולכך בעקידה שנתכלל אברהם ביצחק ונתברר כי ירא וגו' מתה שרה ונתבשר מלידת אשה נגדית ליצחק (והיא שלימות צורת האדם דיצחק כמו שאמרו בפרק הבא על יבמתו (יבמות ס"ג)). ולפי שהשלימות התכללות שני המדות שלכן כל איש לבדו פלג גוף. **ומכל מקום כל אחד ביחוד צריך להיות כלול משניהם שעל זה היו כל נסיונות אברהם** כמו שנתבאר לעיל (אות ל"ט מ"ב ומ"ט) ויצחק לא היה צריך בירור על זה כי די בירור במה שהוא בן אברהם:

וזה שאמר אלה תולדות וגו' אברהם הוליד וגו' הרי יראה של קדושה שנולדה מצד האהבה **ויש לו גם כן מדת אהבה בתולדה כי ברא כרעא דאבוה וגם עקידת יצחק כלות הנפש לה' הוא מצד אהבה** כמו שנאמר (תהלים פ"ד, ג') נכספה וגם כלתה נפשי:

והעיד על שרה כבת עשרים לחטא שלא חטאה מצד עצם מדתה כידוע מאמרם ז"ל (ירושלמי ברכות פרק ט', הלכה ה') שיראה מקור לסור מרע. וכבת שבע ליופי היינו עשה טוב שמצד האהבה וכלולה משניהם:

נא) מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו (שם כ"ג, ט'). כי קרית הארבע שהם אברהם יצחק יעקב ואדם הוא חברון רצה לומר **חיבור כל הנפשות שכלולות באלו הארבע** כי כל נברא בעל גבול ובהכרח יש לו **ארבע קצוות** ומזה הם ארבעה חלוקות שהם ארבע יסודות שבכל נברא וכן בכל העולמות וכל פרטי חלוקות הנבראים וכמו שנתבאר במקום אחר ונזכר לעיל כמה פעמים שהם בכלל הנפשות **אברהם יצחק יעקב ודוד** (וכנגדם סדר המלאכים מימיני מיכאל וכו' ורפאל נגד דוד לכן הלך להציל את לוט להוציא נפש דוד):

וידוע דאדם ראשי תיבות אדם דוד משיח שהכל אחד כי העולם ככדור כמו שאמרו בירושלמי דעבודה זרה (פרק ג' הלכה א') ובכדור ההתחלה והסוף נקודה אחת **וכן אדם ומשיח היינו דוד הכל אחד וחיבור כל הארבע שהוא התיחדות כל הנפשות הוא רק אחר המיתה** כי הגופים נפרדים אבל הנפשות מתחברות במקורן ולכן מקום זה של העדר הגופות וחיבור הנפשות הוא בית ועליה על גביו כמו שאמרו ז"ל (בבא קמא ט"ז ע"ב) מה עליה מעולה שבנכסיו והוא רוכב על גבי הבית כנפש על הגוף ובבית שם הגופות הנפרדים ובעליה היחוד, וקבורה לגוף להביל כל חמודות עולם שהיה מעט לו בחייו:

וכמו שאמרו באשמדאי בפרק מי שאחזו (גיטין ס"ח ע"ב) משח ארבע גרמידי וכו' ובתמיד (פרק ד' ל"ב ע"ב) באלכסנדרוס בגלגל העין דמעט עפר מכסה עין הצרה ואין מסתפקת בכל תענוג ותקיל עיין שם ולכך מקום קבורה זו של גופי אבות העולם הכוללים כל העולם הוא **בקצה שדה עפרון** שהוא הרע עין כמו שאמרו ז"ל (שמות רבה ל"א, י"ז) (וכן הוא בגימטריא) **מה שהוא רע עין ואין מסתפק במעט ודבר זה הוא לו בקצה שדהו ובסוף אדם למות מראין לו הקבורה הרומז על הנזכר לעיל ולכן אמרו** (סוטה ל"ד ע"ב) דחברון מקום טרשין לכך נבחר לקבורה רצה לומר שאין מגדל תענוגי העולם ואמרו

שם דעל כן כבשים מחברון דעבדא רעיא רצה לומר דעל ידי זה נולד משה רבינו ע"ה טוב והנהגה טובה לצאן מרעיתם אדם אתם:

ולכך דוד המלך ע"ה הרועה נאמן נמשח למלך מכל ישראל בחברון מקום המרעה וגם ששם חיבור הנפשות וגם דוד כולל כולם ומחברם דוגמת אדם שכלול כל הנפשות כמו שנתבאר במקום אחר. ומקום זה על פני ממרא רצה לומר נוכח תשוקת ההשארה לנצח שזה הוראת ממרא כנזכר לעיל (אות מ') ועל דרך שאמרו (עבודה זרה ה'). בואו ונחזיק טובה וכו' דאי לא מייתי לא מולדי עיין שם והמיתה היא העדר ההשארה קיום לעד באיש. ונתן מחירה ארבע מאות נגד קרית הארבע כמו שנתבאר במקום אחר שמספר ארבע מאות בכל מקום בדברי חז"ל הוא הגוזמא הכללית הכוללת כל חלקי הבריאה כולה מן העולם ועד העולם:

ספר ליקוטי הלכות או"ח - הלכות תפילין הלכה ה

לח) וזהו (בראשית כ"ג), "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה". ד' פעמים שנה כנגד ד' פרשיות שבתפילין שהם עקר חיות השנים שחי האדם כנ"ל. וזהו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (בראשית רבא נ"ח), בת ק' כבת כ' ובת כ' וכת כ' ז' ה' פ' ל'. כי זהו עקר השלמות שיתחיל לחיות בכל פעם. שאפלו כשמגיע לימי הזקנה יהיה בעיניו עדין יניק לגמרי כאלו לא התחיל לחיות ולעבד ה' כלל ויתחיל לחיות בעבודתו יתברך בכל פעם מחדש כנ"ל. וזהו בחינת בת ק' כבת כ' בת כ' כבת ז' שני חיי שרה כלן שוין לטובה, כי כל מה שמזקין הצדיק הוא עדין יניק בעיניו כאלו הוא תינוק עדין וכו' כנ"ל. ועל ידי זה מוסיף בעבודתו בכל פעם, וזוהו לחיים ארכים באמת, שכל ימיו ושנותיו הם שנות חיים באמת, כי אינו אובד שום יום מימי חייו בלי תוספת קדשה וחיות וכנ"ל.

לט) וזה בחינת מערת המכפלה שכפולה בזוגות, אדם וחוה, אברהם ושרה וכו' (ערוובין נ"ג). שעל שם זה נקראת העיר "קרית ארבע", על שם ד' זוגות וכו', ד' זוגות הם בחינת תפילין של ראש ותפילין של יד, כי ד' פרשיות של ראש הם בחינת ד' מחין דדכורא. וד' פרשיות של יד הם בחינת ד' מחין דנוקבא. וזהו בחינת ד' זוגות הנ"ל, כי קרית ארבע הם בחינת ד' שמות של התפילין כידוע. ועל כן נקראת מערת המכפלה על שם חיים ארכים של הצדיקים שקדשתם וחיותם כפולה תמיד, כי בכל פעם מוסיפין קדשה על קדשה תשובה על תשובה, שזה עקר קיום התורה, בחינת (איוב י"א) כי כפלים לתושיה, בחינת (משלי ל"א) כי כל ביתה לבוש שנים, פתוח תפתח, הענק תעניק, נתן תתן וכו', כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, בחינת משנה תורה, בחינת (ישעיה ס"א) לכן בארצם משנה יירשו, שכל זה הוא בחינת חיים ארכים, חיים נצחיים שזוכין הצדיקים על ידי שמוסיפין וכו' שכל יום ובכל עת כנ"ל:

ספר ליקוטי הלכות או"ח - הלכות תפילין הלכה ה

מ) ועל כן קנה מערת המכפלה מעפרון. עפרון הוא בחינת עפר בחינת הרע הנאחז ביסוד העפר, שהוא בחינת (ישעיה ס"ה) ונחש עפר לחמו, בחינת (בראשית ג') ועפר תאכל וכו', שהוא בחינת עצבות ועצלות וכבודות הנמשך מהרע שבביסוד העפר שהוא עקר נשיכת הנחש, כמו שאמר רבנו ז"ל על זה הפסוק, "ונחש עפר לחמו" (סימן קפ"ט), עין שם. והכנתו על ידי יסוד העפר שבקדשה, שהוא בחינת אמונה, שהוא בחינת (תהלים ל"ז) שכן ארץ ורעה אמונה, בחינת עפר מאנא דכולהו, שעל ידי אמונה, בחינת עפר דקדשה, מקבלין וממשיכין כל החיות וכל הקדושות וזוכין לבחינת כח הגודל וכח הצומח ליגדל וליצמח בעבודתו ולעבר ולדלג על כל המניעות והעכובים. ולבלי להסתפל על שום דבר, כי אמונה הוא בחינת כח הגודל וכח הצומח וכו', כמבאר היטב בהתורה הנ"ל של אריכת אפים שאנו עוסקין בה, שהוא בחינת תפילין כנ"ל. ועל כן קנה אברהם את מערת המכפלה מעפרון דיקא, כי הקלפה קדמה לפרי, ועל כן מערת המכפלה, שהיא בחינת חיים ארכים הנ"ל, בחינת אמונה, בחינת כח הגודל והצומח וכו' כנ"ל, שכל זה הפך בחינת עפרון, שהוא סטרא דמותא הפך החיים,

פי הוא בחינת זיהמת הנחש, עֲצָבוֹת וְעַצְלוֹת וְכוּ' כנ"ל, על פן ביתה בתחלה בגלות אצל עפרון שהוא ממש ההפך מכל הנ"ל כנ"ל. כי את זה לעמת זה עשה אלקים. ואברהם שהוא ראש למאמינים זכה להוציא הקדשה הגבה הזאת שהיא מערת המכפלה מעפרון, כי אברהם זכה לזקנה דקדשה, שהיא בחינת חיים ארפים הנ"ל, בחינת (בראשית כ"ד) ואברהם זקן בא בימים וכו'. כי אברהם הוא הראשון שהשיג קדשת ארץ ישראל, שהיא בחינת אמונה שעל ידי זה זוכין לכל הנ"ל. ועל פן נחלה ראשונה שזכה בארץ ישראל היתה מערת המכפלה, כי שם זוכין לבחינת חיים ארפים הנ"ל שהם בחינת תפלין שזוכין על ידי אמונה, שזהו עקר קדשת ארץ ישראל כנ"ל:

מדבר שור / הדרוש השמנה ועשרים

"ויהיו חיי שרה" א, במדרש רבה: "ד"א 'יודע ד' ימי תמימים' ב זו שרה שהיתה תמימה במעשיה, א"ר יוחנן כהדא עגלתא תמימתא, ונחלתם לעולם תהי" ב שנאמר: 'ויהיו חיי שרה', מה צורך לומר 'שני חיי שרה' א באחרונה, לומר לך שחביב חיהם של צדיקים לפני המקום בעוה"ז ולעוה"ב" ג.

ויש לבאר למה דוקא מצד תואר צדיקים בשם תמימים ראוי לומר שהשי"ת יודע ימיהם, ולמה כינה ימיהם בשם נחלה, באמרו "ונחלתם לעולם תהי". ומה הוסיף ריו"ח באמרו "כהדא עגלתא תמימתא", ואיזה שבח הוא לזו הצדקת מקבת בור נוקרנו. ומה ענין חביבות החיים לפני הקב"ה בעוה"ז ולעוה"ב. ומתחילה ראוי לבאר ענין הקבורה שהרחיבה בו תוה"ק את הענין כ"כ, ולכאורה מאי נפ"מ באיזה מקום הגוף מונח אחרי שנפרדה מאתו הנפש האלהית, וביחוד ענין מערת המכפלה, ולמה הוצרכו דוקא אבות העולם והאמהות להקבר ביחד עם אדם וחווה ד.

והנה בפ' כיצד מעברין פליגי רב ושמואל בענין המכפלה איך היתה כפילתה, "חד אמר שני בתים זה לפנים מזה וחד אמר בית ועלייה על גביו" ה. והנה בודאי יש איזה ענין פנימי הרומז לאיכות ציור זאת המערה, ויש נפקותא מדעית אם הי' בית ועלייה על גביו או שני בתים זה לפנים מזה. והנה זה מוכח מעובדא דרבי בנאה בפרק חזקת הבתים, דבין אי אמרינן ב' בתים זה לפנים מזה או בית ועלי' ע"ג מ"מ הי' אדם וחווה באחת, דהיינו או התחתונה או הפנימית, והאבות ואמהות כולם בשני' החיצונה או העליונה ו, ודברים כמו אלה צריכין ענין וטעם.

והנה מעלות השלמות כפולות הנה במעלתן, ויש לכ"א מקום לפי ערכה. האחת היא המעלה השכלית שנטועה בנפש האדם, קראה החסיד בחוה"ל הערת השכל ז, שממנה כשהיא על דרך ישרה תוצאות לחמודות ומדות יקרות ועבודה גדולה להשי"ת. אבל ראה השי"ת שאינה מספקת לשכלול שלמות האדם עד שנוספה לו הערת התורה האלהית. וסיבת הדבר שלא תספיק הערת השכל שעשהו האלהים ישר להשלים את האדם, כ' החסיד הנזכר ז"ל מפני שהשכל הוא נשוא בגוף וכאשר יטה הגוף לתאוות טבעו ימחק אור השכל מעליו וישאר בלא מורה דרכו אל אור החיים ז. ע"כ הי' צורך אל תורת חיים העומדת בעצמה בלתי מעורבת בגוף שהיא תורה לעד את הדרך הישרה. והנה הערת השכל לפי דברי הרב החסיד ז"ל, היא הפנימית להערת התורה והיא מבוא אלי' ח. והנה דבריו ז"ל א"א לקבל בשלמותם, כי חלילה שתהי' ההדרכה הנתונה משכל האנושי גבוהה במעלה מההדרכה האלהית.

אבל פשר הענין כך הוא, שבדאי לזאת המעלה העליונה שהתורה מגעת את העוסקים בה ומקיימים מצוותיה, א"א כלל שיגיע השכל האנושי את ההולכים בדרך ישרה ע"פ דרכו. אלא שמעשי המצות שבתורה מעוררים את כח השכל לעסוק בתורה ובמצות ע"פ הכרתו הפנימית, ואז ישתלם השכל שיגיע ע"י התורה אל שלמות מדרגתו, מה שזולתה א"א שיעלה כלל לזאת המעלה. והנה עצם הערת השכל כיון שהוא דבק בטבע האדם, כשהוא דבק עם הערת התורה גורם שנעשה רצון הגוף שלם עם חוקי התורה, ומשתלם הגוף להתקדש בקדושת התורה מצד עצם טבעו. מה שלא הי' כן אם לא התלווה השכל אל התורה, הנה יקיים מצות התורה, אבל הגוף יהי' מטבעו ההיפך מהמבוקש מצד התורה. והנה השי"ת שברא את האדם בצלמו, ודאי זהו כבודו ורצונו שיתקדש גוף האדם ויהי' עצם הגוף מוכן לקדושה העליונה. נמצא שיש תכלית עליונה לקדושת הגוף ע"פ התורה, חוץ מטעם שכלי שהנפש היא מעולה יותר כשהטבע הגופני נמשך אחר השלמות שכתבו החוקרים, רק תכלית אחרת שרצון השי"ת הוא שתהי' פעולתו כלולה ושלמה ע"י מעשה האדם. א"כ זה הגוף של האדם שהוא מעשי ידיו, רצונו הוא שישתלם, וזוהי שלמותו שתהי' השלמות שע"פ התורה דבקה בטבעו, ודבר זה אי אפשר כ"א בחיבור כח השכל השלם אל כח התורה. ועפ"ז כאשר נבחין את השכל והתורה בערכם

כשיתחברו לתכלית השלמתם, נמצא כי ודאי לענין רוממות מדרגתם אין לערוך את השכל אל התורה שהיא עליונה במעלתה, ואין השכל מערכה כלל, ופעולתה היא להעמיד את האדם על מדרגה עליונה כזאת שא"כ כלל שהשכל יעמיד אותו על זאת המדרגה. אך כל זאת הוא מצד עצמו, אבל מצד פעולתם על גוף האדם, הנה השכל הוא פנימי לו ופועל על טבעו ופנימיותו, והתורה היא חיצונית. א"כ השכל לו יד ושם בזה הפעל של התקדשות הגוף שהוא רצון השי"ת, והוא תכלית אל ההשלמה הנצחית שתהי' בגוף ונפש.

והנה ענין הקבורה בכלל אחרי שהחטא גרם המיתה, ויש קלקול וחסרון בנפש גם בגוף, שהגוף שהוא בצלם אלהים, לו כח נפלא שיהי' שלם עם קדושת הנפש, והנה ירד ממעלתו ותהי' השלמתו לעת קץ, והקבורה היא דרך לתיקונו והשלמתו. והנה אדם הראשון הוא אב לכל בני האדם, שם בו השי"ת ההשלמה הכוללת הראויה לכל בני האדם והיתה הערת השכל בו חזקה. אך בזה עוד לא נגמרה התכלית כ"ז שלא הותחלה להלוה עם הערת השכל הערת התורה האלהית במצות שאין לשכל מבוא בהן. שהתחלת זה הבנין היתה ע"י האבות הקדושים, ומצות מילה היא האות להתחלת קשר זאת ההערה הנפלאה. ולהורות ניתן שלא יושלם הגוף לבא אל תכליתו שהוא צלם אלהים כ"א ע"י ההערה האלהית, אלא שצריכה שתדבק אל ההערה השכלית. ויען כי כל זה הענין הוא להתקדשות הגוף, כי הנשמה מפני רוממות ערכה אין להערת השכל מבוא במעלותיה, ע"כ רק התורה היא השימוש לענין שלמותה. ע"כ בענין הקבורה שבא להשלמת שכלול הגוף כדי מעלתו הראויה מצד היותו צלם אלהים, הוצרך דוקא שיהי' החיבור בין אדם הראשון שעשהו השי"ת ישר מעוטר בעטרת הערת השכל, עם האבות הקדושים שהם הסיבות להערת התורה בעולם, שהם העוסקים בהמצאת אומה שלמה ראויה לקבל הדרכת התורה העליונה. ע"כ שם העיר חברון, לשון חיבור, כי היא נאותה אל החיבור הנכבד להשלמת הגוף מצד השכל והתורה. (והנה להורות שטיקור הפועל בההשלמה האמיתית אפי' בגוף הוא התורה, נקראת העיר קרית ספר, כמש"כ מי האיש אשר יכה את קרית ספר ולכדה"ט, ונקראת ג"כ "דביר" • לשון דיבור, שהוא הכח השכלי שבאדם שהוא הכח הדברי, אע"פ של"ה ממש מק"א אבל ביחש א' נתנו לכלב כמבואר בפסוקים ביהושע יא.)

וזוהו שהי' רמוז במערת המכפלה, שהיה ענינה כפול, והשלמת הגופים הקדושים בה משוכללת בצירוף קדושת התורה עם השכל, שאז תבא לגוף תכלית ההשלמה. והנה מדת אדה"ר כוללת עפ"ז נגד מדת השלשה אבות כולם, שהמה יחד הכינו הערת התורה שתהי' ראויה להתקבל מצד הגוף, כי השלמת הגוף היא ביחוד מירושת האבות, ואדם הראשון לבדו הי' הכולל הערת השכל הכללי בשלמותו, ע"כ היתה הוראת חיבורם נחוצה מאד. וזה שאמרו: "רב ושמואל חד אמר שני בתים זה לפני זה". ידבר מצד הפעולה איך ההשלמה של התקדשות הגוף והשלמתו נפעלת, א"כ החיצונית היא הערת התורה שפעולתה יותר על המעשים החיצונים של הגוף ועי"ז יתקדש, והפנימית היינו הערת השכל שפועל על קדושת הגוף מצד מדותיו ופנימיותו. א"כ הי' אדם במעלה הפנימית, והאבות היו במעלה החיצונית שהכנתם היתה להתקדש ע"פ קדושת התורה. אבל "חד אמר" שמורה על דרך התכלית שהתורה מגעת את הגוף לרוממות תכלית נכבדה מה שאין השכל יכול להגיע עדיו, א"כ הם "בית ועלי" על גביו, ואדם וחיה בבית, שהוא רק הכנה ותחתון לגבי מעלת ההתקדשות הנמשכת מהאבות שהיא ע"פ התורה, ע"כ האבות בעליונה.

וזוהו שאמרו לו לרבי בנאה כשרצה להכנס למערתא דאדם הראשון "נסתכלת בדמות דיוקני בדיוקני עצמה אל תסתכל" • שהשיג ע"י ההסתכלות עומק כח התורה ממה שהושפע על קדושת הקדושים הללו. אבל השכל אינו ראוי שיהי' באדם כ"א לפי ערך כח התורה, דאל"כ תהי' חכמתו מרובה ממעשיו, גם השכל אינו שלם בשימוש מצד עצמו כ"א בהיותו דבק לשימושה של תורה, אם כן אין מועיל בהרבות השכל יותר ממדת התורה. ע"כ אמרו לרבי בנאה שלא יסתכל בדיוקנו עצמו, שענין הדיוקן הוא הצורה המוטבעת בחומר, וזוהו מורה על השכל הטבעי שהוא נטוע בתולדת האדם. והנה אבות העולם הי' עיקר ענינם ההכנה לתורה והשכל טפל, א"כ מצד הערת השכל הי' רק דמיון ודמות לדיוקן של אדם, אבל אדם עצמו שניכר בכח השכל אין ראוי להסתכל כ"כ בשיעור יותר גדול מערך התורה, ע"כ "בדיוקני עצמה אל תסתכל".

והנה ענין התמימות כבר ביאר החסיד רמ"ח לוצאטו ז"ל בקונטרס דרך עץ חיים שלו שענינה הוא מפני היות הגוף נמשך אחר הרע בטבעו, וכשהאדם ממליך את השי"ת על אבריו ומקדש את עצמו זוהי תמימותו, והיינו שישלים טבעו שלא יהי' בטבעו שום דבר של התנגדות לקדושה העליונה. והנה יש ב' מיני תכליות לקדושת הגוף, הא' מפני טוב המעשים הנמשכים מזה, והב' מפני השלמת הצלם האלהי שהוא עצמו רצון השי"ת. והנה התקדשות הגוף לתכלית המעשים הטובים הנמשכים ממנה הרי היא דבר מקרי וא"צ לה כ"א בעוה"ז שהגוף משועבד למעשים. אבל תכלית נצחית א"ז כ"א במקרה, שהמעשים יש להם תכלית נצחית, אבל עצם ההתקדשות של הגוף אין לה עפ"ז תכלית

עצמית. אבל מצד שרצון השי"ת הוא שיהי' הגוף העשוי בצלמו מוכן לקדושתו, ד"ז הוא ענין נצחי. והנה התכלית שהמעשים נעשים טובים ע"י קדושת הגוף, זוהי חביבה לפני הקב"ה רק בעוה"ז שהוא בר מעשים, אבל התכלית שהגוף נעשה ראוי לקדושה העליונה וזהו חפץ ד' וכבודו, דבר זה הוא חביב לעוה"ב. וזהו פירוש הכתוב "יודע ד' ימי תמימים", שהתמימים הם שקדשו חיי הגוף שלהם, יודע השי"ת את ימיהם, פי' חיי הזמן שלהם שבו קדשו הגוף, שהזמן מצד הגוף הוא, שהנפש יותר עליונה היא מהזמן הפשוט הבא מכח התנועה, וזה יודע לשלם להם שכר מפני שע"ז גרמו לעשות מע"ט הרבה. אבל יותר מזה יפעלו דבר נצחי, שלא לבד מצד הדבר הנגרם על ידו הוא נכבד, כ"א גם מצד עצמו, כי "ונחלתם" שהוא הגוף שקדושתו ינחלו בעת קץ "לעולם תהיי", כי זה פועל נצחי קדושת מדות הגוף. וע"ז פי' "יודע ד' ימי תמימים זו שרה שהיתה תמימה במעשיה", ויקרה מאד התמימות, חוץ לקדושה שנמשכת על הגוף, כ"א מצד מעשים ההגונים שבאים ע"י. וזה שביאר ריו"ח "כהדא עגלתא תמימתא", לבאר שאינו מצייר כ"א טוב ההנהגה הנמשך מהתמימות, וזהו דבר שנאה לשעתו כתמימות בהמית שאינה דבר שהוא נושא נצחי. אבל יותר מזה הוא "ונחלתם לעולם תהיי", כי הקדושה של הגוף חוץ לתכלית המעשים היא דבר נצחי. ע"כ פי' ב' פעמים ימי חיי שרה, להורות על קדושת הגוף שע"י המעשים הנאים, וכפל שני חיי שרה, שהם שנים עומדות וקיימות מפני קדושת הגוף הקיימת. הרי "חביב חיייהם של צדיקים" המקדשים גופם, חיייהם חביב לפני הקב"ה בעוה"ז מצד הדבר הזמני הנמשך מזה, ולעוה"ב מפני שע"ז נעשה הגוף מקדש ומכון לקדושה האלהית שזוהי תכלית רצון היוצר ית' שהכל ברא לכבודו.

שליחת אליעזר לחרן והבאת רבקה ליצחק

ספר ליקוטי הלכות או"ח - הלכות ברכת הפירות הלכה ה

ועל כן קורין בתורה בראש השנה וה' פקד את שרה כאשר אמר וכו'. וביום שני יהי אחר הדברים וכו'. עד שמסימין ביום שני מה שהגד לאברהם שנולד הזוג של יצחק, כמו שקתוב, ובתואל ילד את רבקה וכו'. פי זה כל ענין ראש השנה שהוא בבחינת פחד יצחק שהוא בחינת גבורות שמחמת תקף הגבורות והדינים קשה למצא בחינת האבדות הנזקרים לעיל. כי עקר אבדתם היה על ידי תקף הדינים שנאחזו בהם על ידי עוונותיהם שזהו בחינת כלל כל הגליות שנקראים אבדים, כמו שקתוב, פי אבד תאבדו וכו'. ובראש השנה שהוא פחד יצחק עוסקים להמתיק זאת, להמתיק בחינת גבורות יצחק על ידי תפלת ישראל. והעקר על ידי השופר כידוע. ועקר גמר ההמתקה הוא ביום שני שהוא דינא רפיא כידוע ואז מסימין בקריאת התורה שכבר נמצא הזוג של יצחק, שזהו עקר בחינת ההמתקה כמוכן בהתורה הנ"ל שהזוג של יצחק דיקא היה קשה מאד למצא עד שהקרח אברהם למסר הסוד הנ"ל שהוא סוד פנות אלול לאליעזר וכו' שהוא מרמז בפסוק ואם לא תאבה האשה ללכת אחריו וכו'. ועל כן התורה הקדושה מספרת הרבה בענין זה איך זכה למצא הזוג של יצחק. פי כל העולמות היו תלויים בזה פי כל ישראל יצאו מהם. אבל היה קשה מאד למצא זוג מחמת שהוא בחינת גבורות גדולות שמשם עקר האבדות שמחמת זה קשה למצא הזוג כנ"ל וכן בכל שנה ושנה בראש השנה נתעורר בחינת פחד יצחק בשרשו העליון והמתקתו כשקורין בתורה שכבר נמצא זוגו של יצחק שזהו בחינת מה שגומרים לקרות ביום שני של ראש השנה בענין זה כנ"ל, פי בכל שנה נעשה זאת ברוחניות שעל ידי זה עקר המתקת הדינים כנ"ל:

הכלל, שהאדם צריך להשתדל כל ימיו לבקש ולחפש מאד מאד אחר אבדותיו, פי זה עקר התשובה וכו"ל. ואם יבקש ויחפש היטב בודאי ימצא כנ"ל. ואפילו בעת שאינו זוכה למצא עדין, אף על פי כן על ידי כל גיעה וחיפוש כבר מצא הרבה, פי אין שום גיעה וביקשה נאבד כלל ובודאי מצא מה שמצא על ידי כל דבור ודבור ועל ידי כל גיעה וחיפוש פי לית רעותא טבא דאתאבד. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, גיעתי ומצאתי תאמין וכו'. ולקאורה אינו מוכן מהו הענין תאמין, הלא יכולין לראות אם מצא אם לאו?! אך באמת על פי הנ"ל מבאר היטב. פי אפילו אם עדין אין רואים מה שמצא ונדמה לו שעדין

לא מצא פלום. ועדין הוא רחוק מה' יתברך כמקדם חס ושלום, אף על פי כן צריכין להאמין באמונה שלמה שבודאי מצא על ידי היגיעה בעצמה פנ"ל. ועל כן יגעתי ומצאתי תאמין. 'תאמין' בודאי. כי צריכין להאמין שבודאי מוצאין על ידי היגיעה אף על פי שיעדין אין רואים מה שמוצאין פנ"ל:

שמונה קבצים / קובץ ו / קסג.

מוכרח שיגורש, שיושבת, שיבוטל בכל תוקף ועז, כל מה שמפריע את אור החסד הגדול מהופיע בעולם, על כל המעשים, על כל הברואים, על כל היצורים, על כל העולמים. תוקף חסד עליון זה מאיר בהדר הוא הגבורה העליונה, גבורת יצחק, המלאה לה חסד נעלה בתוכיותה, עד ההתעלות של כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו.

חסד עליון זה, החפץ בכל תוקפו להתפשט ולהתאמץ, אצילות ציורו וחפצו הוא על פי התוכן האידיאלי של החסד, של זוהר החיים הטובים, שהם טובים באמת, אין העולם המעשי כדאי לו, והוא מוכרח להתקשר ולהתאחד בזוהר חיים שני, קלוש ממנו, שגם הוא מלא תוקף, שגם הוא רצון איתן לו, כח ברזל אדיר וחסון לו, כח איתן עומד בפני כל מונע, לקוח בתחילתו מאותו התוקף של רצונם של רשעים אבירי לב חזקי מצח, אבל מזוקק ביסודו ומטוהר בבחירתו, רבקה בת בתואל הארמי מפרן ארם, אחות לבן הארמי, הופעה של החסד המעשי במסגרת הגבורה המעשית, לא האידיאלי המופשטת.

ומיזוג נאה זה של הגבורה האידיאלי עם הגבורה המעשית, שבתוכיותם אור החסד העליון זורח בכל תוקף יפעת תפארתו, ראוי הוא שיתכונן על ידו בית ישראל, לכונן עולם מלא, עולם בונה ומחייב, ועולם הורס ושולל. והיה בית יעקב אש, ובית יוסף לההבה, ובית עשו לקש. ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, והיתה לד' המלוכה.

ספר קומץ המנחה חלק ב - אות נב

נב) ואברהם זקן (שם כ"ד, א'). הזקנה מצד היגיעה כמו שאמרו (קידושין ל"ג). כמה הרפתקי וכו' וכמו שאמרו (עירובין נ"ו). מעלות וכו' אזקינן וכן בימי האדם יש עליה וירידה בימי חיינו שעל זה הוא כל היגיעה ועבודה ועל ידי זה מזדקן כמו שאמרו (קידושין ל"ב ע"ב) זה קנה וכו' והקנין הוא ביגיעה דבלאו הכי נקרא מתנה ומציאה שבאה בהיסח הדעת ואמרו ז"ל (בראשית רבה כ"ט, ג') שלוש מציאות וכו' אברהם ישראל זודד (ונגדם מה שאמרו) (ברכות ה'). שלוש מתנות טובות תורה וארץ ישראל ועולם הבא כמו שנתבאר במקום אחר) כי הזמן מחולק עבר הווה ועתיד וביד אדם רק ההווה דמה שהיה כבר הוא ואשר להיות ביום מחר אינו בידו:

....

נג) פן תשיב את בני שמה (שם כ"ד, ו'). כי יראה הוא מקרוב כשעומד בפני המלך מתיירא ממנו וכמו שכתב בהג"ה דריש אורח חיים (סימן א') וכמו שאמרו (ספרי דברים כ"ו, ח') במורא גדול זו גילוי שכינה אבל האהבה מרחוק אדרבה חזקה יותר כידוע המשל מן כשרחוק מאביו הגעגועים יתירים וארץ ישראל הוא מדרגת שויתי וגו' וכמו שנאמר (דברים י"א, י"ב) ארץ אשר ה' וגו' תמיד אבל חוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה כמו שאמרו בשילהי כתובות (ק"י ע"ב) רצה לומר נוכח עיניו רק מארץ מרחק וזה שאמרו (בבא בתרא קנ"ח). אוירא דארץ ישראל מחכים חכים בלשון חז"ל רצה לומר הכרה כמו חכים ליה מר לרב פלוני כי ההכרה מצד החכמה וכן אוירא דארץ ישראל מוליד הכרת אלהות וההכרה מצד הקירוב ולכך הזהיר מלהוציא יצחק חוץ לארץ ששם אין מקום ליראה רק אהבה:

.....

נד) הקרה נא לפני היום (שם כ"ד, י"ח). כי הניחוש הוא היפך השלך על ה' יהבך (תהלים נ"ה, כ"ג) רק חושב דהכל מקרה ובהנהגה הטבעית בזולת השגחת השם יתברך שאז תוכל להשתנות רק הכל מקרה טבעי בלא השתנות ביד השם יתברך ולכך יוכל לידע מה שיהיה זולת השם יתברך ולזה אמר בבלעם (במדבר כ"ג, ד') ויקר וגו' לפי שהלך לקראת נחשים לומר שהכל מקרה וטבע ולכן אמרו ז"ל (ויקרא רבה א', י"ג) שהוא לשון טומאה ומקרה לילה כי הטהרה הוא מצד סיוע השם יתברך והשגחתו

אבל הטומאה מצד העדר ההשגחה ופוחחין לו לילך כמה שירצה בלא סיוע כלשון חז"ל (יומא ל"ח ע"ב) (וזה היה גם כן הסתת הנחש על העדר ההשגחה והייתם כאלהים כמו שנתבאר במקום אחר): ואמרו (חולין צ"ה ע"ב) כל נחש שאינו כאליעזר וכו' ובתוס' הקשו איך הותרו הם ולא קשה מידי דהם מסרו מקודם הכל להשם יתברך ובקשו מהשם יתברך שיצליחם וכך הוא המדה כמו שאמרו ז"ל (נדה ע' ע"ב) במרבה בסחורה וכו' ויבקש רחמים וכו' שמבקש רחמים שיצליחוהו בדרך הטבע דהא בלא הא לא סגי דלא עביד קודשא בריך הוא ניסא לשקרי ולכך אז הניחוש מותר וזה שאמר שם אף על פי שאין ניחוש יש סימן רצה לומר לדבר מסומן על כרחך יש בעליו שנותן הסימן כי דבר המסומן אינו מקרה עד כאן:

לכן מציאה שהיא מקרה בלי השגחת בעליו ודבר שיש בו סימן חייב להכריז שעדיין יש השגחת בעליו עליו ולא מייאש ורשאי להחזיק זה לסימן מן השם יתברך הנותן הסימן אבל ניחוש רצה לומר אמונה גמורה בזה בלבד בלתי נותן הסימן רק שהכל בטבע. **והנה מדריגת יצחק שם אלהים רצה לומר שהנהגת הטבעית גם כן מושגחת מהשם יתברך והוא מנהיגה כנזכר לעיל (אות מ"א) ורצה לומר שכל המקרים מסודרים גם כן ממנו ולכך בא נישואיו וזיווגו שהוא השלמת צורת האדם שלו כמו שאמרו ביבמות (ס"ג.ג.) על ידי ניחוש שהוא מקרה וגם כן מאת ה' וזהו הקרה נא שיהיה המקרה ממך ודבר זה הוצרך להיותה אחות לבן שמלא ניחושים כידוע דהוא בלעם וכמו שנאמר (בראשית ל', כ"ז) נחשתי וגו' והיה צורך אז לתקן ענין הניחושים ולבררם שגם הם מה' כדי לברר רבקה שתהיה הטוב שבהם ולא יהיו רוב בנים אחר אחי האם:**

נה) נזם זהב בקע וגו' (שם כ"ד, כ"ב). **האף מיוחס לכעס בכל מקום ותכשיט האף רצה לומר שאינו כועס ורומז אל הסור מרע כמו שאמרו ז"ל (ברכות כ"ט ע"ב) לא תרתח ולא תחטא וזה שוקל מחצית כמו שנתבאר במקום אחר כי בינוני הוא השמור מן העבירה אף על פי שלא הגיע למדריגת עשה טוב שהוא החצי השני זה נקרא בינוני ולכך זהו הנדיבות לב לעשות משכן בהשראת שכינתו הוא על ידי הסור מרע אז יש מקום בלב לקבל הגילוי שכינה שבאה אחר המורא גדול שהוא היראה מקור לסור מרע כמו שנאמר (בראשית כ"ד, ל"א) אנכי פיניתי הבית ואמרו ז"ל (בראשית רבה ס', ז') מעבודה זרה ומקום לעבודה שאחר כך שהוא העשה טוב וזה מיוחס לידיים כמו שנאמר (תהלים קי"ט, ע"ג) ידיך עשוי:**

ולכך תכשיט הידים שהוא שלימות המעשה משקלם עשרה כמו שאמרו (סנהדרין ל"ט.) כל בי עשרה שכינתא שריא והיינו אפילו בלא שום מעשה מצוה כידוע והיינו כי עשרה הוא שלימות הכללי בכל מקום כמו שנתבאר במקום אחר ושלימות הכנסת הטוב בלב אחר הוצאת הרע הוא במספר עשרה רצה לומר ממולא בכל חלקיו כמו שהוא מורה מספר עשרה בכל מקום מספר כללי הממלא הכל והיינו שיהיה שכינה שורה בקרבו עד שלא יצטרך לשום מעשה וכמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה י', ט') מה היה העולם חסר שבת ששלימות המעשה כאשר לא יצטרך לשום מעשה (עיין מה שנתבאר לעיל (אות מ"ח)):

.....

ביעקב נאמר (במדבר כ"ג, כ"ג) לא נחש ביעקב וזה ענין הניחוש שהמעשה עצמה אין בו שום איסור אם על ידי השם יתברך כדרך שאמר אליעזר כמו שנתבאר לעיל (אות נ"ד) רק כשהכוונה רע ולכך אליעזר שהוא בכלל ארור מכנען שהוא רמאות כנזכר לעיל הוא המתקן ענין הניחושים ותיכף שראה לבן אמר פניתי הבית מעבודה זרה כי הוא גילה ובירר שהניחושים מהשם יתברך וממילא נתפנה ביתו מעבודה זרה ולכך אמר לו ברוך ה' שמעתה יצא מכלל ארור לברוך:

וזה שאמרו ז"ל שהוציאו וכו' שלבן הוא המוציאו שעל ידי שנתפנה מעבודה זרה על ידי אליעזר נתברר שאליעזר מוציא מכלל הנחשים הרעים וזה היה בעת שליחות לקדש רבקה ליצחק והודה שאין הוא מתדבק בברוך כמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה נ"ט, ט') כי דבקות איש ואשה גם מצד החומר כמו שנאמר (בראשית ב', כ"ד) והיו לבשר אחד ויצחק גם מצד החומר ברוך מה שאין כן אליעזר מצד החומר ארור ולכן מילתא דמגניא ביה קדים אמרה שלא ישאלו למה לא נשתדך הוא רק שאין החומרים דומים כי חומר עבד וגו' והוציאה הוא בצורה מצד החכמה שקיבל מאברהם אבינו שהיה מלא חכמה. כמו שאמרו ז"ל (אבות דר' נתן פרק נ"ג) שני כליותיו וכו' ואמרו (יומא כ"ח ע"ב) דולה ומשקה וכו' ורמאות הוא גם כן חכמה רק שהוא נקרא חכם להרע וחכמת האמת הוא תיקון של שקר ואמרו ז"ל (אבות ו', ו') איזהו חכם המכיר את מקומו שזהו במדריגת אמת וכמו שנתבאר במקום אחר ולכך אז בעת השליחות היה בירור תיקון הצורה שלו ומצד החכמה שהיה מכיר מקומו:

נז) **ואפנה על ימין או על שמאל (שם כ"ד, מ"ט), כי בכל דבר יש שני קצוות ואמצעי ורבקה צריכה שתהיה בעלת חסד (כנזכר לעיל (אות נ') דזהו זיווג ליצחק על דרך שאמרו בפרק במה מדליקין (שבת ל"ג ע"ב) מאי דהוה מחי ר' אלעזר מסי ר' שמעון) כנסיונו של אליעזר והוא בכלל נקרא צד ימין בכל מקום, והנה הימין עצמו גם כן חלוק לשלושה אלו ככל בעל גבול והם אהבת הקב"ה מדריגת אברהם אהבי (ישעיה מ"א, ח'), ואהבת התורה מדריגת יצחק שהוא קבלת עול כמו שאמרו בסוף פרק ב' דברכות (י"ז). על פסוק (תהלים קי"ד, מ"ד) אלופינו מסובלים שהוא דוגמת יסורים ובפרק חלק (סנהדרין צ"ג ע"ב) מטעינו מצוות ויסורין וכן נקרא עול תורה כמו עול מלכות שמים שהוא היראה וכן תורה בגימטריא יראת וכן נקרא בפסוק (משלי ה', ז') יראת ה' ולשון חז"ל בכמה מקומות (עירובין נ"ד ע"ב) משה מפי הגבורה שהתורה מצד הגבורה וכמו שאמרו ז"ל בפרק המזקין (גיטין נ"ה ע"ב) דאשרי מפחד בדברי תורה כתוב מדריגת פחד יצחק וזה שאמרו ז"ל (שבת פ"ח ע"ב) הוריד הקב"ה טל של תחיה וכו' בעת מתן תורה כי תחיית המתים מצד הגבורה שלכן נאמר בברכת גבורות וכן התורה מצמצמת הנהגת אדם והליכתו כמדת הגבורה:**

.....

נח) **היי לאלפי רבבה (שם כ"ד, ס'). כמו שמובא בזוהר (ח"א קס"א). דברכת ה' אין פחות מאלף עיין שם כי בסדר המספרים בלשון הקודש אלף חוזר למספר אחד להיות נמנה עשר אלף מאה אלף אבל מספר מאה אינו נמנה עשר מאות ומאה מאות והברכה הוא תכלית הריבוי שיוכל הכלי לקבל ומילוייה כמו שנאמר בשמן דאלישע (מלכים - ב ד', ב'ו') וכלשון חז"ל (עוקצין ג', י"ב) כלי מחזיק ברכה וריבוי מספר האחד עד אלף אחד ולכך זהו ברכתו, ולכן מילוי א' אל"ף שזהו מילוי הכלי שלו אבל ריבוא אינו שם מספר רק לשון ריבוי כי עשרה בכל מקום הוא מספר שלם וממולא הממלא וכולל הכל מראש עד סוף וכנזכר לעיל (אות נ"ה) לכך שלימות הריבוי עשרת אלפים ואלף הוא סוף המספר וריבוא ריבוי ושלימותו ולכך לא נמצא יותר משרי אלפים ולא שרי ריבוא שזה תכלית הריבוי והוא מדריגת המלך כמו שאמרו לדוד המלך ע"ה (שמואל - ב י"ח, ג') אתה כעשרת אלפים מעמנו וחרה לשאול כמו שאמר (שם פסוק ח') לי נתנו האלפים ולו הרבבות ועוד לו אך המלוכה והם בירכו לרבקה שתכלית הברכה יהיה בריבוי:**

אור המאיר - פרשת חיי שרה

והנה אם עיני שכל לכם תבינו ואחר תשכילו רוב גופי תורה והדרכה לעבודת הבורא הנרמז בהני מילי מעלייתא בפרשת עבד אברהם, שהענין נוקב והולך מעת בריאת האדם על הארץ, עד ביאת משיחנו, וכמעט כל ענייני עבודת האדם, יחד עשיר ואביון, כל אחד ואחד לפי קט שכלו, יכול להמציא מרגוע לנפשו, ליקח לעצמו בחינת התעוררות לעבודת גבוה, והכל תלוי ועומד בדרך הזה שהלך העבד להביא את רבקה להזדווג ליצחק, וברצון של לבן אח רבקה לבטל מכל וכל, לבלתי יבואו בני ישראל למעלתם המפוארה בנתינת התורה וכדומה, כמבואר לעיל, וכבר רמזנו **שענין של לבן אחי רבקה נמשך מאז ומקדם, מעת שבא הנחש והטיל הזוהמא בחוה אשת אדם הראשון**, אשר ידוע מספרים (תיקו"ז תי' סט קיח, ב) שבסיבה זאת תולה נדות בנות ישראל, רמיזא רמזה רבקה ליצחק, והראתה לו בתולים, כאשר נתעוררו חז"ל (ילקו"ש רמז קט) ואמרו כאשר לא נמצא לה בתולים, אמר לה אולי העבד פגע בך, אז הלכה להראות בתוליה במקום אשר נפלה מעל הגמל, מבושת פניה בראותה אותו בדרך לקראתה, וצריך להבין דבריהם וחידותם, מאי רמזה בנפילתה מהגמל, וגם האלשיך כתב על פסוק (בראשית כד, טו) ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה, ופירש, לבל יהי לבו נוקפו אל בא אשה יפה עד מאוד ביד עבד איש בדרכים, על כן סיפר לו את כל הדברים, איך ענהו ה' בנסיונו, וה' ענהו במענה פיו ופרטי הצלחת הדרך, כלומר אם לא מרוב צדקו, לא עבד קודשא ברוך הוא ניסא לשקרא, עי"ש עניינו, נמצא, מצינו שיצחק ירא לנפשו במאוד, פן ואולי היה חס ושלום איזה בלבול הדעת, לבטל גודל התועלת הנמשך בהליכת דרך העבד, ובפרט כאשר לא מצא לה בתולים:

לזה בא הרמז בתורה ותשא רבקה את עיניה, ותרא את יצחק ותפול מעל הגמל, **ירצה להורות סיבת נפילתה ואבידת בתוליה, מאין באה כל זאת, הכל נמשך מאז ומקדם, מאותו שרכב על הגמל, כמאמרם ז"ל (פדר"א פרק יג-יד) שהנחש רכב על הגמל ובא על חוה והטיל בה זוהמא, ומאז נוקב והולך ענין דם הנדה וזוהמת בנות ישראל, ולכן לא מצא אצל רבקה בתולים, ולא מצד עצמה חס**

ושלום להיותה צדקנית מאמהות הקדושים, כי אם אבדה בתוליה, וסיבת נפילתה מאותו שרכב על הגמל, ולזה באה תורתנו הקדושה ומעידה, לבל יהא לבו נוקפו על שלא מצא לה בתולים, שמא פגע בה העבד, ומכרזת ואומרת והנערה וכו' בתולה ואיש לא ידעה, להורות האמור בדברינו אליעזר עבד אברהם, שקראו הכתוב איש, כמה שכתוב ויקד האיש, וכמה פעמים נזכר בפרשה בלשון איש, לא ידעה חס ושלום, כי אם אבדה בתוליה בבנפילתה מהגמל כמדובר, והשם ברחמיו יורינו לכת דרכי יושר, לתקן הפגם במקום עליון, אמן נצח סלה ועד:

קובץ גמל ערוך

פטירת אברהם ואחריתו של ישמעאל

הרמח"ל על התורה - ספר בראשית

ויוסף אברהם ויקח אשה וגו' (כה, א). אמרו רז"ל, שקטורה היא הגר. והיא בסוד קליפת נוגה הנתקנת בקדושה, וזה אמרו "ויוסף", שהוא תיקון בסוד תוספת מחול על הקודש. ונקראת קטורה לפי שנאים מעשיה כקטורת, כמ"ש רז"ל. וסוד הענין, הקטורת כבר ידוע סודו בירור הניצוצות הטובות שיש בתוך הקליפה מן הקדושה שנתנה לה כדי חיותה, כך הגר הוא סוד מין בירור אחר, והוא בירור הטוב שיש בקליפה, מן הקליפה עצמה, שהוא סוד קליפת נוגה - הטוב שיש בקליפה הנתקן בתיקון הראוי. ולכך נאים מעשיה "כקטורת", ששניהם מיני בירור, להעלות התיקון כראוי. [א]:

פרי צדיק פרשת חיי שרה - אות ו

[ו] במדרש תנחומא ויוסף אברהם זהו שאמר הכתוב והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד כו', למאה שנה הוליד בן הוי אומר והיה ראשיתך מצער זה אברהם. ואחריתך ישגה מאד שנשא אשה והוליד עמה כמה בנים באחרונה. ויפלא הדבר שדרש ראשיתך מצער על יצחק אבינו ע"ה שיצא ממנו כל אומה ישראלית. ובני קטורה שהם עובדי עבודה זרה דרש אחריתך ישגה מאד.

אך הענין על פי מה שאמרו (זבחים סב ע"ב) קרי עלייהו בני קטורה. ופירש רש"י בני אברהם אתם אבל לא כזרע יצחק ויעקב. ואחר כך איתא בני אחתיה דרבי טרפון כו', ויקח אשה ושמה יוחני אמרו לו קטורה כתיב קרי עליהם בני קטורה. ויש להבין וכי מפני שלא ידעו בהלכה קרו להו בני קטורה. גם במהרש"א הקשה למה לא קראם בני עשו אף שהם בני אברהם ויצחק אינם בני יעקב. גם יש להבין ענין מה שאמר רבי טרפון ושמה יוחני. איזו שייכות יש לשם זה דוקא.

ונראה על פי מה שאמרו (סנהדרין צא). מאי מתנות כו', מלמד שמסר להם שם טומאה. והוא קשה לומר שימסור להם אברהם אבינו ע"ה שם טומאה לעשות כישוף שנאסר לכן נח כמו שכתוב בגמרא (שם נו ע"ב) והעיקר כגירסת פענח רזא שמסר להם שם בטומאה. והיינו שידע אברהם אבינו שלא יהיו טהורים ומסר להם שם שיוכלו להזכירו אף בטומאה. והיינו שיהיה בהם איזה שורש קדושה שיושאר מהם אף לעתיד שיהיו גרים גרורים.

והנה מצינו (מנחות פה). א"ל יוחנא וממרא כו', פירש רש"י ראשי מכשפים של מצרים. ומדנזכר יוחנא ראשון מכלל דראש המכשפים היה יוחנא. ובגמרא (סוטה כב). מצינו אלמנה שובבית כגון יוחני בת רטובי ופירש"י אלמנה מכשפה כו'. והנה כתיב ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים. והיינו דכתיב ואתה מחיה את כולם. ועיקר החיים הוא דברי תורה. ובמצרים היה בגלות כל התורה שבכתב ועל זה נאמר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. והיינו כשיצאו מהם כל החיות והקדושה

שעשאוה כמצודה שאין בה דגן כמצולה שאין בה דגים כמו שאמרו (ברכות ט ע"ב), והיינו כל החיים שעל זה מרמז דגים שנזכר בתורה ראשונה לשון נפש חיה שבהם שורש חיים. ודגן, היינו קיום החיים. ועל ידי כן זכו למתן תורה וזהו הרכוש גדול. וחכמת כל בני קדם שם היה בגלות תורה שבעל פה. והם בקליפה זה לעומת זה נגד תורה שבעל פה. דאיתא בזוהר הקדוש (סוף פרשה זו קלג ב) דהא באינון הררי קדם אינון דאולפין חרשין לב"נ ומההיא ארץ קדם נפקו לבן ובעור ובלעם בנו עיין שם ובלעם היה דעת דקליפה כמו שאמרו (בזוהר הקדוש ח"ג קצד א). ואמר הכתוב דחכמת שלמה שהיא חכמה תתאה תורה שבעל פה. ותרב שנתרבה ממה שהוציא הניצוצין קדישין מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים. אף דחכמת מצרים היה בקליפה נגד תורה שבעל פה.

וקטורה אף שהיתה צנועה במעשיה כמו שאמרו במדרש מכל מקום שורשה היה מקליפת מצרים וכמו שאמרו שם זו הגר שהיתה שפחה מצרית. וזרעה שילח אברהם אל ארץ קדם ומסר להם שם בטומאה. דאף שהם בטומאה יהיה בהן קדושה ומהם יוצאו ישראל החיות הניצוצין קדישין התורה שבעל פה ומהם יושאר גרים גרורין לעתיד. וכן מצינו (סנהדרין נט ע"ב) לענין מילה לרבות בני קטורה. ואף שרש"י פירש אותן ששה ולא זרעם. הרמב"ם (פרק י מה' מלכים) פסק שכל זרעם חייבין במילה. ועל כרחך שיש בהם קדושה יותר מבני עשו שפטורין ממילה. וכן מצינו באברהם אבינו ע"ה שכל הנפש אשר עשו בחרן אחרי מות אברהם הפרו ברית מילה. וכן כתב (בפרקי דרבי אליעזר פרק כט) כל העבדים שנמולו עם אברהם לא נתקיימו כו', וספרו והפרו ברית מילה. ובני קטורה חייבין במילה על כרחך יש בהם ניצוצין קדישין יותר. וזהו שאמרו שם בטומאה מסר להם. שאף כשהיו בטומאה יהיה בהם גם כן איזו חיות.

וזה שדרש במדרש ראשיתך מצער על יצחק אבינו ע"ה. ואחריתך ישגה מאד על בני קטורה. **שמהם ישראל מוציאין כל עומק תורה שבעל פה.** וכמו שכתוב ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם וכמו שאמרנו. וזהו שנאמר מאד על דרך מה שנאמר וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. שנדרש (בבראשית רבה פ' ט) **על כל ההיפך מהטוב שיהיה טוב מאד.** ועל דרך מה שאמר (בזוהר הקדוש ח"ב קפד א) **דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא ולית טוב אלא ההוא דנפיק מגו בישא.** שמזה נעשה טוב מאד וזהו שנאמר אחריתך ישגה מאד.

כתבי הרמ"ע מפאנו - מאמר מאה קשיטה - סימן פט

ואגב ארחין צריך לפרש בבני קטורה מהו אשורים ולטושים ולאומים פי' אשורים (חסר תיבה א' או ב') כמו לא ימעד אשוריו והוא דרך הסוחרים מהסכמת יונתן והירושלמי שתרגמו תגרים והם ההולכים בשיירות כתרגמו אונקלוס שאמר משריין ולטושים בעלי אומנות כמו לוטש כל חורש נחשת מהסכמת שני ריעים חד אמר אומנין וחד אמר אמפורין מלשון כלי אמפוריא א"צ להכריז שהן כלים חדשים מבית האומן שלא שבעתן העין ובעלי אומניות הם קבועים בעירם לא כמו התגרים לפיכך תרגם אונקלוס שכונין. ולאומים עושים שררה שאין לאום אלא מלכות לפיכך תרגמו שני ריעים רישי אומין ואנקלוס תרגם נגוון פי' שרים כמו עביד נגו שפירושו עושה שררה ואינו רחוק שיהיה מלשון אור נגה עליהם שפניהם צהובות ומאירות לרבים במשפט צדק. או יפורש נגוון כמו גיוותנין אלא שפי' נגוון בעלי גאווה הראויה להם מצד שררתם וגיוותנין הם המתגאים יותר מהראוי להם. או יפורש נגוון על שררה אנושית למלכי האדמה שהסכימו רבים מבני אדם עליה וגיוותנין על צבא המרום במרום כדמתרגמינן גאה גאה אתגאי על גיוותניא: